

WB 196 Kun je je DNA de schuld geven?

Opdrachten door: Eric-Wubbo Lameijer

Voorkennis:

leerlingen weten wat DNA is en hoe erfelijke eigenschappen ontstaan.

Inleiding:

Kun je je DNA de schuld geven? De jongen in het filmpje vindt van wel. Hij vindt dat hij niet gestraft moet worden, want hij kan het niet helpen dat hij zo lastig is. Zijn DNA is schuldig, en aan zijn DNA kan hij niets doen.

Nu lijkt de situatie in de film onrealistisch – niemand wordt in de gevangenis gegooid omdat hij alleen maar 'lastig' is. Maar bij echte rechtszaken beginnen advocaten wel te pleiten voor verzachting van het vonnis omdat hun cliënt verminderd toerekeningsvatbaar is, omdat hij (of zij) bepaalde genen heeft.

Zo werd in 2009 in Italië de Algerijn Abdelmalek Bayout veroordeeld wegens de moord op Walter Perez. Perez zou hem gepest hebben wegens Bayout's zware oogmakeup (Bayout claimde dat hij die droeg uit religieuze overtuigingen), waarop Bayout zijn mes trok en Perez doodstak.

Het vonnis van Bayout werd door de rechter licht gehouden (negen jaar cel in plaats van de gebruikelijke twaalf jaar) omdat Bayout psychische stoornissen had en daardoor verminderd toerekeningsvatbaar was. Maar het vonnis werd later nog met een extra jaar verlicht omdat Bayout de laag-actieve variant van het gen mono-amino-oxidase A bezat, dat in de hersenen voor de afbraak van chemicaliën zorgt. Mannen met deze genvariant, die door genetici MAO-L wordt genoemd, breken de signaalstoffen die in hun brein vrijkomen bij woede of angst minder snel af dan mannen met de andere variant, MAO-H. Dat betekent dat het voor hen moeilijker is zichzelf in bedwang te houden als ze boos worden.

Toch is er wel wat aan te merken op de "DNA-verdediging" van Bayout. Een derde van de mannen heeft net als Bayout MAO-L, en toch steken de meeste van hen geen anderen dood. MAO-L blijkt alleen agressie te veroorzaken bij kinderen die in hun jeugd erg slecht behandeld zijn. Als kinderen met MAO-L goede opvoeders hebben worden ze later net zo stabiel als andere mensen. Wat dat betreft zou een deel van de schuld misschien bij Bayout's ouders liggen; maar kun je echt zeggen dat Bayout door zijn genen en opvoeding niet verantwoordelijk was voor zijn daden?

Leerdoel:

- Kunnen beargumenteren of bepaalde erfelijke eigenschappen je verminderd toerekeningsvatbaar maken.
- De redenen van straffen begrijpen, en begrijpen vanuit welke perspectieven verminderde straf door DNA acceptabel of juist onacceptabel is.

Opdracht 1

Deze opdracht maak je in groepjes van 3 tot 5 personen.

Er zijn situaties waarin mensen minder verantwoordelijk zijn voor hun daden omdat ze geen keus hebben of in een sterke emotionele toestand zijn zoals paniek. Als bijvoorbeeld een theater in brand vliegt kunnen er mensen door de paniek onder de voet worden gelopen en sterven. Toch worden de bezoekers die hen onder de voet lopen dan niet vervolgd wegens moord.

1a. Kun je andere voorbeelden geven van situaties waarin mensen anderen lichamelijke of materiële schade

toebrengen, maar niet vervolgd worden, of niet voor de maximale straf vervolgd worden, omdat of de situatie uitzonderlijk was, en/of omdat de emotionele toestand van die persoon buiten zijn of haar schuld zodanig was dat het maken van de 'beste' keuze lastig is?

Mensen zijn in sommige situaties verminderd toerekeningsvatbaar; maar ze hebben wel de verantwoordelijkheid om die lastige situaties zoveel mogelijk te vermijden. Zo zal een rechter weinig medelijden hebben met iemand die iemand heeft doodgereden omdat hij stomdronken was en daardoor zijn auto niet goed kon besturen; die persoon had, toen hij nog sober was, moeten beslissen om òf niet te drinken, of zich door een vriend of het openbaar vervoer naar huis te laten brengen.

1b. Misschien was het op het moment van de steekpartij te moeilijk voor Abdelmalek Bayout om zich te beheersen. Maar wat had hij, toen hij de uren, dagen en maanden vóór de steekpartij nog rustig was, kunnen doen om de kans te verminderen dat hij iemand zou doden?

Opdracht 2

Deze opdracht maak je in groepjes van 3 tot 5 personen.

Volgens wikipedia heeft het strafrechtstelsel verschillende doelen, die soms haaks op elkaar staan of met elkaar in tegenspraak zijn: 1) het voorkomen van misdaden door mensen af te schrikken, 2) het voorkomen van misdaden door mensen de gelegenheid te ontnemen om die misdaad weer te begaan, bijvoorbeeld door ze op te sluiten zodat ze de wereld buiten de gevangenis niet onveilig kunnen maken, 3) heropvoeding van criminelen zodat ze zich de volgende keer wel tweemaal bedenken voordat ze hetzelfde doen, en 4) vergelding voor het kwaad dat ze hebben gedaan.

2a. Bekijk de zaak-Bayout vanuit deze vier perspectieven (en eventuele andere die je zelf wilt toevoegen). Beargumenteer vanuit elke opvatting of Bayout volgens die opvatting strafvermindering of juist strafvermeerdering zou moeten krijgen, of zijn DNA niet uit zou maken voor het vonnis.

2b. Nu jullie dit allemaal hebben overwogen, wat zou jullie oordeel zijn over de zaak-Bayout? Zou hij een verminderde straf moeten krijgen, een verhoogde straf, of een normale straf? Beargumenteer waarom.

Suggesties voor afsluiting

- de klas laten stemmen over de zaak Bayout: strafvermindering of niet wegens zijn DNA?
- eventueel nog de volgende afsluitende vraag stellen om na de les over na te denken: Stel dat je DNA getest zou worden, en er zou blijken dat je een paar 'criminele' genen zou hebben, zou dat dan je leven of je visie op jezelf veranderen?